

Отримано: 7 березня 2018 р.

Прорецензовано: 12 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: viktoriakostenko20@rambler.ru

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-220-221

Костенко В. Г. Актуалізація інтердискурсивності в документній комунікації в галузі стоматології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 220–221.

УДК: 811.111'23

Костенко Вікторія Геннадіївна,

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава,

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІНТЕРДИСКУРСИВНОСТІ В ДОКУМЕНТНІЙ КОМУНІКАЦІЇ В ГАЛУЗІ СТОМАТОЛОГІЇ

У межах, окреслених дискурсом стоматології, відбувається реалізація когнітивних програм і моделей взаємодії учасників – науковців, лікарів-стоматологів різних профілів, керівників певних інституційних установ та їхніх підрозділів, пацієнтів та їхніх представників – в умовах ситуації професійного спілкування. Усе це сприяє розширенню рамок предметної сфери і тематики дискурсу стоматології, інтеграції, перехрещенню різних галузей знання та практики, що з позицій дослідження дискурсу визначається як інтердискурсивність. Метою запропонованого дослідження була спроба визначити жанрово-стилістичні параметри втілення інтердискурсивності в англомовній документній комунікації в галузі стоматології. Матеріалом дослідження слугували 2 групи документів, типових для стоматологічної практики США, а саме *Clinical records* та *Consultation and Referral reports*. Досліджувані тексти виступають не лише інформативними документами, клінічними за своїм основним змістом, оскільки увесь комплекс лінгво-прагматичних засобів спрямований на забезпечення повноцінної передачі інформації реципієнту – насамперед компетентному колезі, вони також є об'єктами правового регулювання та аргументування, що підтверджено комунікативно доцільною присутністю елементів правового дискурсу. Ці медичні форми мають нормативний характер і віддзеркалюють систему принципів права, правової комунікації, притаманних певному соціуму.

Ключові слова: професійний дискурс стоматології, інтердискурсивність, документ, медична форма, жанр, правовий дискурс.

Костенко Виктория Геннадиевна,

Высшее государственное учебное заведение Украины

«Украинская медицинская стоматологическая академия», г. Полтава

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІНТЕРДИСКУРСИВНОСТІ В ДОКУМЕНТНІЙ КОМУНІКАЦІЇ В ОТРАСЛІ СТОМАТОЛОГІЇ

В рамках, очерчених дискурсом стоматології, проісходить реалізація когнітивних програм і моделей взаємодії учасників – учених, лікарів-стоматологів різних профілів, керівників певних інституційних установ та їхніх підрозділів, пацієнтів та їхніх представників – в умовах ситуації професійного спілкування. Усе це сприяє розширенню рамок предметної області і тематики дискурсу стоматології, інтеграції, пересечения різних отраслей знания и практики, что с позиций исследования дискурса определяется как интердискурсивность. Целью предлагаемого исследования было определить жанрово-стилистические параметры актуализации интердискурсивности в англоязычной документной коммуникации в отрасли стоматологии. Материалом исследования послужили 2 группы документов, типичных для стоматологической практики США, а именно *Clinical records* и *Consultation and Referral reports*. Исследуемые тексты являются не только информативными документами, клиническими по своему основному содержанию, поскольку весь комплекс лингво-прагматических средств направлен на обеспечение полноценной передачи информации реципиенту – прежде всего компетентному коллеге, они также являются объектами правового регулирования и аргументации, что подтверждено коммуникативно целесообразным присутствием элементов правового дискурса. Эти медицинские формы имеют нормативный характер и отражают систему принципов права, правовой коммуникации, присущих определенному социуму.

Ключевые слова: профессиональный дискурс стоматологии, интердискурсивность, документ, медицинская форма, жанр, правовой дискурс.

Viktoriya Kostenko,

The Higher State Educational Establishment of Ukraine "Ukrainian Medical Dental Academy", Poltava

OBJECTIFICATION OF INTERDISCOURSIIVITY IN DOCUMENTARY COMMUNICATION IN THE FIELD OF DENTISTRY

Within the framework of the dentistry discourse that reflects the typical models of professional interaction and communication we can observe intricate intersection of particular cognitive programs and behaviour patterns of participants – scientists, dental doctors of different subfields, heads of institutional settings and their units, patients and their representatives. All these vectors of intra-professional and dentist-patient communication contribute to the extension of the scope of the subject area and the topics of the dentistry discourse, to the integration and cross-section of various branches of knowledge and practices that from the standpoint of the study of discourse, is defined as interdiscursivity. The purpose of the study presented was to bring out the genre and stylistic parameters reflecting elements of other discourses in the English document communication within the field of dentistry. 2 groups of documents typical for dental practice in the USA, namely, *Clinical records* and *Consultation and Referral reports* served as research materials. The texts studied have been found out not to be only informative documents, clinical by its main content and essence, since the whole complex of linguistic and pragmatic means is aimed at ensuring the full information transfer to the recipient, first of all, to a competent colleague; these documents also serve as objects of legal regulation and argumentation that is confirmed by the presence of the linguistic and stylistic elements characteristic of legal discourse. These medical forms also reflect the system of principles of law, legal communication, inherent in a particular society.

Key words: professional discourse of dentistry, interdiscursivity, document, medical form, genre, legal discourse.

Дослідження професійних дискурсів наразі є однією з актуальних проблем мовознавства, оскільки їхня лінгво-прагматична та національно-культурна специфіка відображає історичні, філософські, соціальні та культурні чинники, що впли-

нули на розвиток дискурсу, та є відзеркаленням ментальності його учасників. Усе це набуває особливого значення при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням та іноземної мови для наукового спілкування.

Професійна комунікація – це взаємодія людей у процесі вирішення завдань професійної діяльності, що відбиває стереотипи мислення, рух знань, досвіду, особливості комунікативної поведінки в колі певної професійної спільноти. Практикою комунікативних взаємин для досягнення суспільної узгодженості та соціальної згоди є дискурс – складне комунікативне явище, що відображає процесуально-результативну єдність мовленнєвої діяльності в сукупності її мовних і немовних складових [1 – 4; 7 – 9]. Однак на сьогодні ще не має роботи, присвяченої аналізу професійного дискурсу лікаря-стоматолога з урахуванням усіх виконуваних ним ролей.

У межах, окреслених дискурсом стоматології, відбувається реалізація когнітивних програм і моделей взаємодії учасників – науковців, лікарів-стоматологів різних профілів, керівників певних інституційних установ та їхніх підрозділів, пацієнтів та їхніх представників – в умовах ситуації професійного спілкування. Усе це сприяє розширенню рамок предметної сфери і тематики дискурсу стоматології, інтеграції, перехрещенню різних галузей знання та практики, способів і каналів передачі інформації, «взаємодії різних систем знання, культурних кодів, когнітивних стратегій» [8, с.36], що з позицій дослідження дискурсу визначається як інтердискурсивність. Жоден дискурс не є завершеним чи замкнутим в собі: він постійно змінюється завдяки контактам з іншими дискурсами [9; 10; 13].

Інтердискурсивні зв'язки виникають унаслідок поєднання різноаспектних засобів дискурсу, залучаючи різні його категорії, тож інтердискурсивність, за визначеннями І.С. Шевченко, Л. М. Черноватого та інших вітчизняних та зарубіжних мовознавців, у теоретичному плані постає як лінгвістична когнітивно-комунікативна категорія вищого ієрархічного рівня (гіперкатегорія), що об'єднує інші категорії дискурсу [1; 9; 11; 13] та фіксує дискурсивно-лінгвістичні феномени, що розглядаються стосовно певної дискурсивної цілісності (послідовності) як зовнішні. Реалізація інтердискурсивних зв'язків являє собою «когнітивне перемикання» з однієї системи знання чи типологічної моделі породження тексту на іншу, що означає переключення у свідомості автора, і, згодом, реципієнта, з одного типу дискурсу на інший [7]. Досліджуючи певний професійний чи науковий дискурс, доцільно говорити про комунікативно зумовлену інтердискурсивність, яка відбиває природний процес інтеграції знань, означаючи перехід від вузькоспеціалізованого аналізу до більш широкого, всебічного та всеохоплюючого вивчення різних явищ, процесів тощо [4].

Метою запропонованого дослідження була спроба визначити жанрово-стилістичні параметри втілення інтердискурсивності в англійській документній комунікації в галузі стоматології. **Об'єктом** дослідження були композиційно-стильові прийоми та формально-змістові особливості таких жанрів як *acts and regulations (concerning medical practices and research)*, а **предметом** – особливості їх втілення в документах, що фіксують діяльність в межах соціального інституту – закладу з надання стоматологічної допомоги – між лікарем, пацієнтом, іншими медичними працівниками. **Матеріалом дослідження** слугували 2 групи документів, типових для стоматологічної практики США, а саме: *Clinical records*, що включають *Registration forms; Health history and update forms; Clinical chart or examination forms; Progress notes forms (Dental diagnosis, treatment plan, and estimate sheet; Medication history and prescription forms; Laboratory requisitions); Consultation and Referral reports*. Корпус документів (50 форм) був сформований з використанням онлайн-ресурсів Open Dental Software, American Dental Association dental records reference, Delta Dental Incorporation. Ці текстові форми наразі не отримали належного висвітлення в сучасній лінгвогенетичній, їх майже не згадують у системах жанрів професійного дискурсу, хоча вони є важливим засобом офіційного спілкування в галузі охорони здоров'я. У дослідженні були використані **методи** лінгвістичного спостереження; жанровий аналіз, спрямований на виявлення зв'язку форми і функції, що робить внесок у розуміння когнітивного структурування інформації; дискурс-аналіз – для дослідження соціального контексту породження наукових жанрів, контекстуально-інтерпретаційний та прагматичний аналіз – для виявлення комунікативно-прагматичних інтенцій узагальнених адресантів жанрів документації, чинника їх адресатів; структурно-семантичний аналіз – для виявлення семантико-когнітивної структури досліджуваних текстів; описовий метод з прийомами зовнішньої та внутрішньої інтерпретації тексту.

Упродовж розвитку суспільства виробило свої правила поведінки в соціально значущих ситуаціях інституційного спілкування. Як зазначає С. Левінсон [12, с. 82], інституційний дискурс відрізняється від неінституційного за трьома аспектами: по-перше, його учасники завжди мають чітку комунікативну мету; по-друге, існують певні легітимні та ритуальні обмеження на засоби (мовні і немовні) для досягнення цієї мети; по-третє, особливості інференцій та інтерпретацій комунікантів. Основною характерною ознакою інституційної мовленнєвої взаємодії є те, що дискурсивні сутності мовців, їхні інституційні ролі, стосунки та мовленнєва поведінка завжди попередньо визначені контекстом. Інституційна комунікація має стереотипний характер і закріплена в певних жанрових формах, що у найзагальнішому вигляді визначаються як типова мовна поведінка в типових ситуаціях соціальної взаємодії людей.

Головною складовою документа є інформація, тобто найрізноманітніші дані, відомості, знання, призначені для передачі в процесі професійної взаємодії. Медична документація є важливим письмовим компонентом дискурсу стоматології: так, ретельне вивчення документів дозволяє отримати цілісне уявлення про професійний дискурс та професію в цілому, визначити основні вектори спілкування та обміну інформацією, виявити їхні найбільш принципові характеристики і особливості, а також окреслити напрямки, які б поліпшували ефективність професійного спілкування.

Досліджувані документи являють собою систему записів, що фіксують результати профілактичних оглядів, діагностичних досліджень, верифікацію діагнозу, лікувальні заходи, перебіг та завершення хвороби і усі види взаємодії з пацієнтом в стоматологічному закладі. Комунікативна мета досліджуваних текстів – проінформувати про факти і події, що стосуються зазначеного вище; ці документи не лише фіксують та зберігають інформацію, важливу для пацієнта, але й забезпечують зв'язок між стоматологом та будь-яким іншим медичним фахівцем (*intra-professional* та *inter-professional communication*), якому з низки різних причин може випасти опікуватися пацієнтом. Отже, адресант – лікар-стоматолог / установа за допомогою документа передає певний обсяг інформації про стан здоров'я порожнини рота пацієнта, що є важливою і необхідною для адресата – власне пацієнта (реалізація асиметричних інституційних стосунків) чи для компетентного колеги (реалізація рівноправних суб'єкт-суб'єктних інституційних стосунків).

Для досліджуваних документів, як для усіх офіційних паперів, що мають характер документа, є типовим високий ступінь стандартизації висловлень, строга регламентація тексту, регульовальний характер, стислість, чіткість, відсутність емо-

ційності та образності. З лінгвістичної точки зору, ці форми є різними за жанрами, спільним же є те, що вони являють собою вербальне оформлення та підтвердження компетентності (чи навпаки) лікаря-стоматолога, фіксують за допомогою спеціальних професійних знаків (термінів, скорочень, графічних символів), кліше, синтаксичних структур інформацію про пацієнта, його соціальний статус, стан здоров'я ротової порожнини, загальний стан здоров'я та ін., наприклад:

Problems identified at 2/9/14 exam: 25 F (Q2); 34 D (Q4),

Periapical radiolucencies on 13 (fractured root?)

Procedure: Ext of retained root tip 11; Follow up: NAD

де цифри 25, 34, 11, 13 використані для позначення зубів за Universal (ADA) system, Q 2, Q4 позначають певні сегменти зубного ряду, літери D (decayed) та F (filled) відповідно позначають зуби, уражені карієсом та запломбовані; аббревіатура NAD позначає відсутність відхилень (no abnormalities detected); ext – скорочення від extraction – видалення зуба.

Окрім клінічної інформації, яка є ключовою для досліджуваних текстів цих двох груп документів, усі вони включають такі дані як: *Marital status (name of partner / spouse); Employment Status; employer's name and address; Guarantor information; Insurance information; Names / locations of other physicians (including General practitioner), providing medical care; Authorization to release non-public personal information; Authorization to mail, call, e-mail; Financial arrangements*. Також фіксується інформація, що є важливою з погляду етико-правових норм у такій мультикультурній країні як США, а саме дані про релігійну приналежність та віросповідання (*Religion: Beliefs and Practices*), приналежність до етнічної групи / раси (*Ethnic origin / race*).

Невід'ємною ознакою досліджуваних документів є маркери правового дискурсу, зокрема, на рівні синтаксису. До останніх можна віднести повноту структур, засоби, що оформляють логічні зв'язки, структури зі значенням модальності (необхідності та модальної можливості) тощо: *I authorize Clear Dental to release any information regarding my dental/medical history, diagnosis or treatment to third party payors and/or other health professionals I hereby consent to evaluation, testing, and treatment as directed by my MedicalEdge physician or his or her designee*.

Важливу роль у дослідженні інтердискурсивних перетинів відіграє актуалізація аксіологічного компоненту, властивого тому чи іншому дискурсу [2; 5; 10]. З одного боку, система базових цінностей визначається місією конкретного інституційного дискурсу і характерним для сфери його функціонування професійним кодексом. З іншого боку, цінності у значній мірі визначають комунікативні цілі, вибір і доцільність тих чи інших лінгвістичних, риторичних засобів. Серед базових цінностей дискурсу стоматології можна виділити такі: «загальне здоров'я», «здоров'я ротової порожнини», «естетична привабливість», «точний діагноз і правильно проведене лікування», «знання і професійний досвід», «репутація медичного працівника чи установи». Ціннісні аспекти правового дискурсу, що знаходять втілення у досліджуваних документах, це «законність», «автономність та самодостатність особистості», «свобода», «духовні та матеріальні цінності цінності», «відповідальність».

Досліджувані тексти також можна розглядати і як такі, що належать до адміністративного дискурсу, спрямованого на реалізацію базових функцій планування, організації, мотивації, контролю, оцінки [2]. З іншого боку, адміністративний дискурс, що у більшості випадків вплетений в структуру дискурсу будь-якого соціальної інституції, може розглядатися у контексті правового дискурсу.

Висновки. Отже, розглянуті типи документів, а саме *Registration forms* та *Dental Consultation and Referral reports* виступають не лише інформативними документами, клінічними за своїм основним змістом, оскільки увесь комплекс лінгво-прагматичних засобів спрямований на забезпечення повноцінної передачі інформації реципієнту – пацієнтові, а радше, компетентному колезі, але є також об'єктами правового регулювання та аргументування, що підтверджено комунікативно доцільною присутністю елементів правового дискурсу. Ці медичні форми мають нормативний характер і віддзеркалюють систему принципів права, правової комунікації, притаманних певному соціуму.

Звернення мовознавців до сфери документації розширює знання про професійний дискурс та дискурсивну спільноту, сприяє вивченню їхньої організації та функціонування, налагодженню ефективної професійної комунікації. Виконане дослідження слугує підтвердженням того, що сучасний англомовний дискурс стоматології – це складне інституційне утворення, що має свої жанрові, ціннісні, культурно-специфічні, вербально-семіотичні, комунікативні та прагматичні особливості.

Література:

1. Борботько В.Г. Принципы формирования дискурса: От психолінгвистики к лингвосинергетике. – Изд. 2-е, стереот. / В. Г. Борботько. – М.: URSS: КомКнига, 2007. – 286 с.
2. Евтушенко О. А. Административный дискурс: институциональные характеристики / О. А. Евтушенко // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – 2011. – № 5. – С. 11 – 14.
3. Карасик В. И. Этнокультурные типы институционального дискурса [Текст] // Этнокультурная специфика речевой деятельности: Сб. обзоров. – М.: ИНИОН РАН, 20006. – С. 37-64.
4. Костенко В. Г. Актуалізація концептів сфери економіки як вияв інтердискурсивних взаємодій в англомовному дискурсі стоматології // Наукові записки. – Випуск 153. – Сер. Філологічні науки – Кропивницький: Видавель Лисенко В.Ф., 2017. – С. 464 – 470.
5. Ущина В. А. Інституційний дискурс як асиметрична мовленнєва взаємодія / В. А. Ущина // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2010. – № 7. – С. 160-163.
6. Филлипс Луиза Дж., Йоргенс Марианне В. Дискурс-анализ. Теория и метод / Пер. с англ. – Х.: Изд-во Гуманитарный Центр. – 2004. – 213 с.
7. Чернявская В. Е. Интертекстуальность и интердискурсивность // Текст– Дискурс– Стиль. Коммуникации в экономике / Отв. ред. В. Е. Чернявская. СПб: Из – во: СПбГУЭФб 2003. – С.23 – 24.
8. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса : проблемы речевого воздействия : [учеб. пособие] / В. Е. Чернявская. – М.: Флинта: Наука, 2006. – 136 с.
9. Шевченко І. С. Інтердискурсивність політичного дискурсу / І. С. Шевченко // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2009. – № 848. – С. 53 – 57.
10. Gotti M. Specialized Discourse. Linguistic Features and Changing Conventions. – Bern: Peter Lang, 2003. – 351 p.
11. Heritage J., Maynard D.W., Problems and Prospects in the Study of Physician-Patient Interaction: 30 Years of Research // Annual Review of Sociology. – Vol. 32, 2006. – P. 351-374
12. Levinson S. Activity types and language / S. Levinson ; P. Drew and J. Heritage (eds.). – London : Sage, 1992. – P. 66 – 100.
13. Sarangi S., Roberts C., Talk, Work and Institutional Order: Discourse in Medical, Mediation and Management Settings. – Berlin – NY: Mouton de Gruyter, 1999. – 540 p.